

LENGYELSÉG A LENGYEL KÖZTÁRSASÁG 1997. ÉVI ALKOTMÁNYÁNAK PREAMBULUMÁBAN

A „lengyelség” fogalma szótári jelentése szerint lengyel jelleget, a lengyel tulajdonságok csoportjából származó vonásokat takar.²¹⁴ A jelen tanulmány célja, hogy megválaszoljuk az alábbi kérdéseket: *Vajon a Lengyel Köztársaság 1997. évi Alkotmányának preambuluma*²¹⁵ *hordozója-e a lengyelségnek; és kifejezi-e a lengyelséget?*

A lengyelség vizsgálatára számos különböző módszer és eszköz áll rendelkezésre. Ezeket olyan tudományágak szolgáltatják, mint szociológia, nyelvészet, néprajz és egyebek. Többek között a jogtudomány is segíthet a lengyelség vizsgálatában és elemzésében.

Ebben a tanulmányban az összehasonlító jogtudomány módszereit fogjuk alkalmazni. Az összehasonlító elemzést a legfontosabb lengyel alkotmányok alapján fogjuk elvégezni. Létezik ugyanis a lengyel jogi kultúra történelmi folytonossága és már magában a folytonosságban is kifejeződik a lengyelség. Ezen kívül a lengyelség – jogi szöveg esetén – a lengyel legiszlációs hagyományból, a lengyel történelemből és a törvényekben szereplő, a lengyel nemzet számára különösen fontos értékekből származik.

A tanulmány kutatási tárgyát egy másik kérdésben is megfogalmazhatjuk: *Vajon a Lengyel Köztársaság 1997. évi Alkotmányának preambuluma* *elolvasása után egy kívülálló (külföldi) személy megtud-e bármit Lengyelországról, a lengyelekről, a Lengyel Köztársaság értékrendszeréről és jogi hagyományairól?*

Prima facie az említett tárgyban végzett tudományos kutatásokat fölöslegesnek lehet ítélni. Mivel a Lengyel Köztársaság Alkotmányának preambuluma van szó, eleve feltételezhetjük, hogy hordozni fogja a lengyelség vonásait. Azonban, ha figyelembe vesszük, hogy a lengyel jogra idegen jogrendszerek is hatást gyakorolnak, és jogrendszerünkre a nemzetközi jog is hatással van²¹⁶ (az Alkotmány előkészítése során is), meg kell állapítani, hogy az Alaptörvény preambuluma rendelkezik-e lengyel jelleggel.

214 Lásd *Lengyelség* címszó, Słownik szerk. Doroszewski, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/polskosc>.

215 Lengyel Köztársaság 1997. április 2-i Alkotmánya (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

216 Vö. B. Banaszak, *Przedmowa*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz* 2012, wyd. 2, Legalis.

Ezen kívül, a kutatás terén megállapított tények jelentéssel bírhatnak a politikusok által bejelentett alkotmánymódosítás esetében. Ugyanis az Alkotmány, a preambulum szerint az állam alaptörvénye, egyben a „Lengyel Köztársaság legmagasabb szintű törvénye” (Alkotmány 8. cikkének 1. bekezdése), amely a jogrendszer egyéb normáinál magasabb hatállyal rendelkezik.²¹⁷

Alkotmánymódosítás, és az ebből következő preambulum módosítás esetén gondoskodni kell arról, hogy az a lehető legmagasabb mértékben legyen a lengyeliség hordozója. Ezek a törekvések annyiban bizonyulhatnak nehéznek, hogy jelenleg a lengyel jogra különösen erős hatást gyakorol az európai jog. Azonban szükséges ezen törekvések megvalósítása, ha figyelembe vesszük a preambulum szerepét, amit az Alkotmány normatív részében szereplő jogszabályok értelmezési irányának gyűjteményként tölt be. Az a preambulum, amely a lengyeliség hordozójává válik, biztosíthatja az Alkotmány és egyéb normatív aktusok lengyeliséget támogató értelmezését, ami ellensúlyozhatja azt a fajta unió-párti értelmezést, amely az Európai Unió tagállamainak bíróságait kötelezi.²¹⁸

1. A preambulum jellege, funkciói és alkalmazása a lengyel jogalkotási hagyományban

Az Alkotmány preambuluma elemzése előtt szükséges a vizsgált szöveg tulajdonságainak bemutatása.

A preambulum a normatív aktus specifikus részét képezi. Egy sajátos bevezetés az Alkotmány rendelkező részébe. Jellege és funkciója a lengyel jogi doktrína képviselőinek körében viták tárgyát képezte és képezi. Számos tanulmány is született már ebben a témában.²¹⁹

217 Az Alkotmánybíróság 2005. május 11-i ítélete (K 18/04), Legalis 68382: „Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az Alkotmány elsőbbséget élvez a teljes jogrendszerrel szemben a Lengyel Köztársaság szuverenitása terén”.

218 M. Gutowski, P. Kardas, *Wykładnia i stosowanie prawa w procesie opartym na Konstytucji 2017*, Warszawa 2017, s. 180–209; vö. Alkotmánybíróság 2003. május 27-i ítélete. (K 11/03) OTK-A 2003, Nr 5, poz. 43.

219 Np. S. Lewandowski, *Charakter normatywny preambuły*, *Studia Iuridica* 36 (1998), 113–136. old.; A. Jamróz, *Kilka uwag o wartości normatywnej preambuły konstytucyjnych*, [w:] *Prawo. Administracja. Obywatele. Profesorowi Eugeniuszowi Smoktunowiczowi*, Białystok 1997, 103–109. old; M. Stefaniuk, *Preambuła aktu normatywnego. W doktrynie oraz procesie stanowienia i stosowania polskiego prawa w latach 1989–2007*, Lublin 2007; A. Kotowski, *Raz jeszcze o normatywnym statusie preambuły – glosa do postanowienia Sądu*

Kulcsfontosságú kérdés a preambulum normatív jellege. Ezt a kérdést sem a lengyel jog doktrínája, sem a lengyel judikatúra nem válaszolja meg egyértelműen. Az álláspontok különbözőek és a vélemények teljes spektrumát átölelik²²⁰. Alábbiakban két szélsőséges álláspontot mutatunk be.

Az első amellett foglal állást, hogy a preambulum a normatív aktus rendelkező részével egyenrangú normatív tartalommal bír. Leegyszerűsítve ez azt jelenti, hogy a preambulum a törvény „bevezető bekezdése”. Például a II. világháború előtt a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlata az Alkotmány bevezető részét egyenrangúként kezelte az Alaptörvény rendelkező részével. E doktrína képviselői szerint az 1952. évi Alkotmány preambulumban is lehet találni jogi norma jelleggel rendelkező részeket.²²¹

Az ezzel az állásponttal ellentétes véleményt az Alkotmánybíróság 2005. május 11-én meghozott ítélete (K 18/04)²²² fejezi ki. Ebben az ítéletben az szerepel, hogy „Az Alkotmány preambulumban a szó szoros értelmében nem lehet jogi normákat levezetni”. Hasonlóan nyilatkozott a Legfelsőbb Bíróság 2016. február 25-én kelt rendelkezése is, amely azt fogalmazta meg, hogy „az egyik törvény preambulumban a szövege nem tartalmaz olyan jogi normákat, amelyeket a rendelkező részben kódolt normák kiegészítéseként lehetne értelmezni”.²²³

A fenti álláspontok közül egyik sem tölt be abszolút domináns szerepet, azonban bizonyos túlerőt figyelhetünk meg a második doktrínát preferáló csoport képviselői között. Anélkül, hogy bármelyik álláspont mellett tenénk le voksunkat, megállapíthatjuk, hogy ahogy azt az Alkotmánybíróság a 2005. május 11-én hozott ítéletében megfogalmazta (K 18/04), az Alkotmány preambuluma minden bizonnyal „A törvényhozó autentikus nyilatkozataira támaszkodó és szándékával megegyező irányelveket fogalmaz meg az Alkotmány”²²⁴ normatív részében²²⁵ található jogszabályainak értelmezésével kapcsolatban”.

Najwyższego – Izby Karnej z 25.02.2016 r. (I KZP 17/15) – glosa aprobująca, „Przegląd Prawa Publicznego” 12 (2016), 115–127. old;

220 Álláspontok összehasonlítása és kritikai elemzése, lásd: P. KroczeK, P. Skonieczny, *Preamble of Law: Perspective of Legislator and Interpreter*, „Angelicum” 90 (2013) fasc. 4, 869–888. old.

221 Vö. J. Grzelak, *Funkcje preambuł w polskiej kulturze prawnej*, [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności*, red. B. Guzik, N. Buchowska, P. Wiliński, t. 5, Poznań 2008, 44. old.

222 Dz.U. z 2005 r. Nr 86, poz. 744.

223 A Legfelsőbb Bíróság 2016. február 25-i rendelkezése, I KZP 17/15, LEX nr 1991137.

224 OTK-A 2005, Nr 5, poz. 49).

225 Hogy ne határozzunk a preambulum normatív jellegéről, érdemes lenne a „rendelkező” ki-

Ami a preambulum alkalmazhatóságát illeti a lengyel jogalkotói hagyományban (figyelembe véve a legfontosabb alkotmány jellegű normatív aktusokat), azt az alábbiakban alkalmazták:

- 1) kormányrendelet, 1791. május 3-án elfogadott törvény;²²⁶
- 2) 1921. március 17-i törvény: a Lengyel Köztársaság Alkotmánya;²²⁷
- 3) a Lengyel Köztársaság 1952. július 22-i Alkotmánya;²²⁸
- 4) a Lengyel Köztársaság Alkotmánya – a Lengyel Köztársaság törvényhozó és végrehajtó hatalmának kölcsönös kapcsolatáról, valamint a területi önkormányzatiságról szóló 1992. október 17-i törvény.²²⁹

Érdemes megemlíteni, hogy

- 1) a Varsói Nagyhercegség 1807. július 22-i Alkotmánya,²³⁰
- 2) a Lengyel Királyság 1815. november 27-i Alkotmánya,²³¹
- 3) az 1935. április 23-i Alkotmány²³²

nem rendelkeztek preambulummal.

A Lengyel Köztársaság államrendszeréről és legfőbb intézményeinek működéséről szóló 1947. február 19-i alkotmányos törvény²³³ 1. cikke mintegy megelőzte a törvény szövegét (a törvény I. fejezete az 1. cikkel kezdődött). Ez a cikk tartalmazta a normatív aktus keletkezésének körülményeit, azaz preambulum jellegű volt.

Megemlíthetjük, hogy a lengyel jogrendszer egyéb törvényei is rendelkeznek preambulummal, pl.:

- 1) a józanságra vonatkozó és az alkoholizmus megelőzéséről szóló 1982. október 26-i törvény,²³⁴
- 2) az emberi magzat védelméről és a terhességmegszakítás engedélyezéséhez szükséges feltételekről szóló 1993. január 7-i törvény.²³⁵

fejezést használni.

226 Továbbiakban május 3-i Alkotmány.

227 Dz.U. Nr 44, poz. 267.

228 Dz.U. z 1976 r. Nr 7, poz. 36

229 Dz.U. 1992 nr 84 poz. 426.

230 *Konstytucje w Polsce: 1791-1990*, wybór i oprac. T. Kołodziejczyk, M. Pomianowska, Warszawa 1990, 37–41. old.

231 *Dziennik Praw Królestwa Polskiego z dnia 15/27 listopada 1815*, Tom I (1816), nr 1, 2–103. old. És *Konstytucje w Polsce: 1791–1990*, wybór i oprac. T. Kołodziejczyk, M. Pomianowska, Warszawa 1990, 48–56. old.

232 Dz. U. Nr 30, poz. 227.

233 Dz.U. z 1947 Nr 18, poz. 71.

234 Egységes szöveg Dz.U. z 2018 r. poz. 2137.

235 Egységes szöveg Dz.U. Nr 17, poz. 78.

Ezek olyan törvények, amelyek különös társadalmi jelentőséggel bírnak. A preambulum arra szolgál, hogy a törvényt alkalmazó alanyok részére érthető legyen a *ratio legis*, valamint normái is érthetőbbek legyenek.

Fenti megállapítások alapján elmondhatjuk, hogy már az is a lengyeliség hordozójának számít, hogy az Alkotmány rendelkezik preambulummal, mivel az részét képezi a lengyel alkotmányosság hagyományának.

2. Az 1997. évi Alkotmány preambulumának elemzése

Alábbiakban a preambulum egyes mondatait mutatjuk be tematikus kritériumok szerinti csoportokban, valamint abból a szempontból elemezzük őket, hogy mennyire tartalmazzák a lengyeliség vonásait.

Világnézet

A lengyeliséget kifejezheti a törvényalkotó világnézete, amely többek között a preambulumban kerül kifejezésre. A Lengyel Köztársaság 1997. évi Alkotmánya nem az Istenhez intézett invokációval kezdődik, mint a márciusi Alkotmány: „A Mindenható Isten Nevében”, vagy a május 3-i Alkotmány: „A Szentháromságban Egyetlen Isten nevében”. Jelenlegi Alaptörvényünk a törvényalkotó, a halandó lét és az állam, valamint állampolgárainak földi jövője ügyében kifejezett gondoskodásával kezdődik. Az Alkotmány preambulumának első mondata így hangzik: „Hazánk léte és jövője javára”. Ezt a mondatot a világ bármelyik országának Alkotmányába bele lehetne írni. A jelenleg hatályos Alkotmány preambulumának kezdő mondataiban kétségtávolan nem szerepel Isten elismerése a törvény alapvető forrásaként, sem az ember, ezáltal a törvényalkotó minden cselekedetének céljaként és értelmeként, ami pedig jellemző a lengyeliségre, és amit a lengyel törvényalkotási hagyomány is igazol.

Bár a preambulum szövegében szerepel egy mondat, ami „az Isten és a saját lelkiismeretünk előtti felelősségről” szól, azonban ezt nem Istenre való hivatkozásként, hanem „az állam és a természetjog kapcsolódásaként”²³⁶ kell kezelni. Ezt a kérdést a tanulmány további részében fogjuk taglalni.

236 Vö. B. Banaszak, *Wprowadzenie [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz 2012*, wyd. 2, Legalis, nb. 10.

Axiológia

A jelenlegi preambulum axiológiai tartalmakban gazdag mondatokat tartalmaz. Így hangzik az egyik: „az Istenben, mint az igazság, az igazságosság, a jóság és a szépség forrásában hívök, valamint azok, akik nem osztják ezt a hitet, és az említett univerzális értékeket más forrásból eredeztetik”. Ebben a mondatban kulcsfontosságú a hívőkre és nemhívőkre történő felosztás. Ez kitölti a felosztás teljes spektrumát. Ezért logikai szempontból felesleges. A „Nemzet keresztény örökségében és egyetemes emberi értékekben gyökerező kultúrája” valamint „az Isten és a saját lelkiismeretünk előtti felelősségről” mondatok *implicit*e dichotómikus felosztást tartalmaznak, de ebben az esetben nem töltik ki a felosztás teljes spektrumát.

A teljesség elemeinek ilyen felsorolása és ezáltal a különbségek hangsúlyozása ismeretlen a lengyel alkotmányozói hagyományban. A különbségek kiemelése az alaptörvényben tehát nem a lengyeliség tulajdonságait hordozza, és ellentétes az alaptörvény általános, azaz egyesítő céljával. Másrésztől ezt úgy is lehet értelmezni, hogy a valóságkülönbözőségének bemutatása a toleranciát, többek között a lengyel történelem²³⁷ által igazolt és a lengyeliségre jellemző vallási vagy világnézeti toleranciát fejezi ki.

A jelenleg hatályos preambulum másik axiológiai eleme a nemzet tagjait alkotó állampolgárok egyenlősége. Ezt az egyenlőséget az „egyenlők a közös javak, azaz Lengyelország törvényeinek és kötelezettségeinek szolgálatában” mondat fejezi ki. Az egyenlőséget a márciusi Alkotmány is hangsúlyozta, a „közös javak”, a „közérdek” vagy az „egész, egyesült és független Anyaország érdeke” kifejezések pedig a május 3-i és márciusi alkotmányban szerepeltek. Az egyének, az alkotmányok legiszlációs hagyományából származó ilyen jellegű egalitarizmusa is a lengyeliség tulajdonságait hordozza, mivel a lengyel jogrendszerre jellemző.

A preambulum számos egyéb mondata is az állam és a közintézmények működési elvével kapcsolatos magától értetődő kifejeződése, mint pl. a „megbízhatóság és hatékonyság”, „a szabadság és igazságosság tisztelete, a hatóságok együttműködése, a társadalmi párbeszéd, valamint a szubszidiaritás elve, amelyek az állampolgárok és állampolgári közösségének jogosultságait erősíti”, „az ember természetes méltósága, az emberek szabadságjoga és a másokkal vállalt szolidaritás elve”. Ezek a lengyel jogrendszer részét képezik, azonban nem csakrá jellemzőek, hasonlóan, mint a törvény előtti egyenlőség. Azonban ezeket a lengyeliséget kódoló elemekként lehet elismerni.

237 Példaként szolgálhat II. Ágost híres mondata: „Nem vagyok a lelkiismeretek királya”.

Történelem

A Lengyelország történelmére való hivatkozást kétségkívül a lengyelség hordozójaként ismerhetjük el. A preambulumban van egy mondat, amely így hangzik: „1989-ben visszazereztük a lehetőséget, hogy szuverén és demokratikus módon döntsünk Lengyelország sorsáról”. Ez a mondat a lengyel állam történelmére és az 1989. június 4-i lengyel parlamenti választásokra, mint sorsdöntő eseményre hivatkozik, amely (nem teljes egyetértésben és általános módon) a történelmi cenzust és a Lengyel Népköztársaság III. Lengyel Köztársasággá történt szimbolikus átalakulását jelenti.

Ezt a mondatot az „Első és Második Köztársaság legjobb hagyományaira hivatkozva” mondattal és a „hálások vagyunk elődeink munkájáért, a számos áldozat árán kivívott függetlenségért” és a „kötelességünknek érezzük, hogy átadjuk a következő nemzedékek számára mindazt az értéket, amit a több, mint ezer év alatt teremtettünk”, valamint az „emlékezve azoknak az időknek a keserű tapasztalataira, amikor Hazánkban megsértették az alapvető emberi jogokat és szabadságokat” mondatokkal együtt kell olvasni. Ezek a történelmi hivatkozások, valamint a történelemtudatosság is jellegzetessége a lengyel Alkotmányoknak. Hasonló hivatkozásokat tartalmazott a márciusi Alkotmány és a Lengyel Népköztársaság Alkotmánya is, amelyek az utóbbiban különösen részletes formában jelentek meg.

A preambulumondata, amely így hangzik: „a világszerte szétszórt honfitársainkkal közösségi kötelek által összekötve” a lengyel nemzet emigrációval kapcsolatos tapasztalataira hivatkozik. Az emigráció a történelem során többször is része volt a lengyelek sorsának. Ezért említése a lengyel történelem és ezáltal a lengyelséget hangsúlyozza.

Figyelembe véve Lengyelország történelmének gazdagságát, a történelmi hivatkozások minden bizonnyal a lengyelséget fejezik ki. Az említett mondatok a lengyel nemzet és a lengyel állam létének, hagyományának és törekvéseinek folyamatosságát állapítják meg és emelik ki,²³⁸ ami a lengyelség alapvető alkotóelemét képezi.

Internacionalizmus

A „tudatában vagyunk, hogy szükséges a minden országgal, az egész Emberiség javára végzett együttműködés” mondat kétségkívül a lengyelséget emeli ki. Lengyel vonásnak számít ugyanis a más nemzetekkel való együttműkö-

238 W. Komarnicki, *Polskie prawo polityczne. Geneza i system, Warszawa 1922* (reprint, Warszawa 2008) 215–216. old.

dés, a közös harc, az emberiség közösségében való részvétel. Ennek az attitűdnek szimbolikus kifejeződése a dekabristák tiszteletére 1831. január 25-én Varsóban szervezett tüntetés zászlaján szereplő felirat. A Joachim Lelewelnek tulajdonított felirat így hangzott: „Isten nevében a szabadságunkért és szabadságotokért”. Azonban meg kell jegyezni, hogy csak a Lengyel Népköztársaság Alkotmánya rendelkezett erős internacionalista jelleggel.

Hivatkozás a természetjogra

Annak ellenére, hogy elveiben a lengyel jogrendszer pozitivista rendszer, a jelenleg hatályos Alkotmány preambuluma kétszer is hivatkozik a természetjogra. Az elsőben a jogalkotó azt deklarálja, hogy „Isten és saját lelkiismeretünk előtti felelősséggel” fogadja el az Alkotmányt. A másik természetjogi hivatkozás a preambulum zárószavaiban olvasható. Mindenki, aki alkalmazni fogja az Alkotmányt „az embert születésétől megillető méltóságának megőrzésével” tegye azt. Mindkét részlet arra a megállapításra enged következtetni, hogy az Alkotmánya természetjogot az alkotmánynál alacsonyabb rangú jog forrásaként, valamint a törvények alkotmányossága terén végzett vizsgálatának lehetséges kritériumaként ismerik el.²³⁹

Egyéb lengyel alkotmányokban is találhatunk a természetjoggal kapcsolatos hivatkozásokat. A márciusi alkotmányban szerepel egy mondat, amely szerint Lengyelország függetlenségét, erejét, biztonságát és társadalmi rendjét a jog és szabadság örökérvényű szabályaira kell alapozni. A jognak ezen örökérvényű szabályai kétségkívül a természetjogra utalnak.

Legiszlációs technika

Amennyiben a legiszlációs technika elemei jellegzetesek a jogalkotási hagyomány szempontjából, úgy lehetnek a lengyeliség hordozói. A jelenlegi preambulumra két technika jellemző: a definíciók és az exhortációk.

A jelenlegi preambulum (függetlenül attól, hogy alapvetően normatív értéket tulajdonítunk neki, vagy sem) kétségkívül tartalmazza a „lengyel nemzet” definícióját – „mi Lengyel Nemzet – a Lengyel Köztársaság minden állampolgára”. Ez a mondat (valójában egy szabály) *expressis verbis* tartalmazza a lengyeliség elemét. A következő definíciót az alábbi mondat tartalmazza: „megalgorjuk a Lengyel Köztársaság Alkotmányát, mint az állam alaptörvényét”. Az

239 Vö. B. Banaszak, *Wprowadzenie [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz 2012*, wyd. 2, Legalis, nb. 10 oraz J. Krukowski, *Głos w dyskusji. [w:] System źródeł prawa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Granat, Lublin 2000, 116–120. old.

Alkotmány tehát „alaptörvény”, amelyet „a Lengyel Köztársaság legmagasabb szintű törvényeként” értelmezünk (az Alkotmány 8. cikkének 1. bekezdése).

Az Alkotmányok preambulumaiban egyedül a Lengyel Népköztársaság Alkotmányában alkalmazták ezt a legiszlációs technikát és jelentették ki, hogy „a Lengyel Népköztársaság a dolgozó nép köztársasága”. Megállapíthatjuk tehát, hogy a definíció alkalmazása nem a lengyelséget kifejező összetevő.

A legiszlációs technika egy másik eleme az exhortáció, vagy az ünnepélyes megszólítás. A jelenlegi preambulum tartalmaz hasonló megfogalmazásokat. Az egyik mondat pl. így hangzik: „Mindenkit felszólítunk, aki a Harmadik Lengyel Köztársaság javára alkalmazni fogja ezt az Alkotmányt, hogy tegye azt, az ember veleszületett méltóságát, szabadsághoz való jogát és a másokkal való szolidaritás kötelességét megőrizve, ezen szabályok tiszteletét pedig tekintse a Lengyel Köztársaság határozott alapértékeként”. A többi Alkotmány preambulumban nem szerepelnek ilyen elemek.

A legiszlációs technikához tartozik a nyelv, pontosabban a nyelvi regiszter is. A jelenlegi preambulumban használt nyelv ünnepélyesebb, mint a rendelkezési rész nyelve. Példa erre a szöveg folytonossága, a többszörösen összetett mondatok vagy a többes számú igék használata – mint pl. a Márciusi Alkotmányban, vagy az olyan megfogalmazások (szintén ebben az Alkotmányban), mint „nagyszerű hagyomány”, „történelmi alkotmány”, valamint a Lengyel Népköztársaság Alkotmányában pl. „történelmi intelmek”, „legkiteljesedettebb virágzás”. Feltételezhetjük, hogy a preambulum szövegének bizonyos fokú patetikusága minden állam alkotmányára jellemző.²⁴⁰ Azonban a lengyel preambulumban való jelenléte miatt a lengyelséget megjelenítő tulajdonságként ismerjük el.

3. Következtetések

A Lengyel Köztársaság 1997. évi Alkotmányának preambulumának elemzése lehetővé teszi, hogy megválaszoljuk a bevezetésben feltett kérdéseket. A Lengyel Köztársaság 1997. évi Alkotmányának preambuluma, bár nem magas szinten, de hordozza a lengyelséget és ki is fejezi azt. Elmondhatjuk, hogy az

240 Pl. Az USA Alkotmánya (Constitution of the United States of America): “We the people of the United States, in order to form a more perfect union, establish justice, insure domestic tranquility, provide for the common defense, promote the general welfare, and secure the blessings of liberty to ourselves and our posterity, do ordain and establish this Constitution for the United States of America”.

Alaptörvény elemzett részlete mérsékelten hordozója a lengyelségnek – csak részben írja be magát a lengyel legiszlációs hagyományba, kisebb történelmi utalásokat tartalmaz és túl csekély mértékben veszi figyelembe a nemzet axiológiai hagyományát. A Lengyel Köztársaság 1997. évi Alkotmányának preambuluma elolvasása után egy kívülálló (külföldi) elemző szerezhet bizonyos tudást Lengyelországról, a lengyelekről, a Lengyel Köztársaság értékrendszeréről és jogi hagyományairól, ám az a tudás nem lesz részletes.

Az alkotmánymódosítás során törekedni kell arra, hogy a preambulum nagyobb mértékben legyen a lengyelség hordozója. Figyelembe véve azt a szerepet, amit a rendelkező részben szereplő jogszabályok értelmezési irányainak kijelölésében tölt be, biztosíthatja a lengyelséget támogató értelmezést.

Végezetül optimizmussal állapíthatjuk meg, hogy ha az új Alkotmánynak nem lenne preambuluma, vagy a preambulum csupán egy technikailag jogi, azaz a lengyelség elemeitől mentes szöveg lenne, akkor a törvényt alkalmazók antropológiai érintettségének köszönhetően a lengyel törvény *sit venia verbo* lengyelséget támogató módon lenne értelmezhető. Bárki, aki a lengyel szöveget értelmezi, kulturálisan és nyelvileg determinált saját maga szempontjából (feltéve, hogy rendelkezik a lengyelség tulajdonságaival) valamint a törvényalkotó szempontjából is (feltéve, hogy a törvény endogén módon lengyel eredetű). Ebben főleg a lengyel nyelv tölt be domináns szerepet. Ahogy azt Ludwig Wittgenstein megfogalmazta: „Nyelvem határai világom határait jelentik.”²⁴¹ Kijelenthetjük tehát, hogy a lengyelség eltávolíthatatlan (bár csökkenthető) módon benne foglaltatik a lengyel jogban és látható a normákban, függetlenül az Alkotmány preambulumában szereplő irányelvektől.

A saját legiszlációs hagyományra utaló tudatos hivatkozások minden bizonnyal erősítik a normatív aktusok, köztük az Alkotmány lengyel jellegét. Mindez kifejezi a törvényalkotó önmaga és saját lengyel identitása iránt kifejezett tiszteletét, valamint az elődök vívmányainak elismerését. Ezt az irányt kell mutatni és ajánlani a lengyel törvényalkotónak.

241 L. Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, ford. B. Wolniewicz, Warszawa 1997, teza 5.6.